

Píše Marie Škarpová

(E*forum, 17. 02. 2021)

Každý, kdo si někdy položil otázku, co se nám vlastně do dnešní doby dochovalo z literární tvořivosti našich předků, poměrně rychle zjistil, že dávná, ale i méně dávná staletí jsou na doklady o české literární produkci spíše skoupá: tzv. starých bohemikálních literárních textů, tj. textů z předmoderní doby, nemáme nijak závratné množství, nadto jsou mnohdy neúplné či jinak porušené a velmi často anonymní. K tomu si musíme přiznat, že snad až přespříliš často o jejich existenci víme jen díky šťastné náhodě a vlastenecké píli, která je – nejčastěji při systematickém prohledávání starých archivních a knihovních fondů – vynesla znovu na světlo z prachu staletého zapomnění.

Výjimkou potvrzující toto poněkud tristní pravidlo se zdá být latinská literární produkce českých humanistů zejména druhé poloviny 16. století a počátku 17. století. Ta se totiž naopak dochovala v počtu více než hojném. Stačí si jen letmo prolistovat šestisvazkovou *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*, aby člověk zjistil, kolik tehdejších absolventů univerzit, akademií a jiných škol s kurikulem obsahujícím tehdy módní „studia humana“ vstoupilo do světa literatury sepsáním třeba jen několika málo veršů a především jak obrovské množství této vesměs příležitostné literární produkce se dochovalo. Ovšem není se co divit, když si uvědomíme, že vytvořit text po vzoru antických autorit se pro renesanční humanisty napříč celou Evropou stalo zcela základní kompetencí, jíž prokazovali bezpečnou znalost antického a humanistického literárního kánonu, a tedy svou příslušnost do humanistické „res publica litteraria“. Tvorba zejména příležitostné poezie se tak přibližně od poloviny 16. století etablovala i v českém prostředí jako efektivní nástroj, jenž účinně přispíval k vytváření či posilování potřebných sociálních vazeb intelektuálů a napomáhal žádoucímu kariéernímu postupu zejména čerstvých univerzitních absolventů, stojících na začátku profesní dráhy a usilujících o získání stabilní pozice ve společnosti, ne-li přímo o společenský vzestup. Zdokonalení typografického média a stále snazší dostupnost literárního vzdělání pak dopomohly k tomu, že evropský člověk 16. století začal zažívat do té doby nezvyklou situaci, kdy najednou pro něho dostupných textů začínalo být až příliš mnoho.

Co si však má dnes literární historik počít s touto mnohdy až přízemně užžitnou textovou (nad)produkcí, jíž byly vysoké literární ambice převážně dosti vzdálené a jejíž autoři na básnictví primárně nahlíželi jako na součást sociálních praxí a v drtivé většině případů se spokojovali s mnohdy velmi mechanickým přejímáním osvědčených textových modelů a postupů a takřka otrocky povinným ocitováním vybraných kanonických autorit? A jak má k této záplavě latinského spisování přistoupit novodobý

editor? Co z toho vůbec zpřístupnit a jak? Na tyto výzvy se pokusil promyšleně i poučeně zareagovat mladý klasický filolog a bohemista **Vojtěch Pelc** edicí dvou latinských bohemikálních textů z konce 16. století a prvních desetiletí 17. století, jež od té doby nebyly publikovány, veršované skladby s názvem *Carmen continens descriptionem celeberrimae urbis Pragae, Regni Boemiae metropolis* (1591), tedy *Báseň obsahující popis přeslavného města Prahy, hlavního města Českého království* **Jana Hubecia** (po 1570 - 1632), a prozaického pojednání *Descriptio amplissimae atque ornatissimae regiae urbis Pragensis, metropolis totius Boemiae* (1615), tedy *Popis největšího a nejkrásnějšího královského města Prahy, hlavního města celých Čech* **Bartoloměje Martinida** (před 1595 - po 1636). Edici vydala v roce 2019 Jednota klasických filologů pod názvem **Dva humanistické popisy Prahy**, a jelikož doby, kdy si každý absolvent klasického gymnázia byl s to bez problémů přečíst Cicerona v originále, jsou bohužel asi již nevratně minulostí, prozíravě zvolila podobu zrcadlového vydání latinského originálu a Pelcova českého překladu. V. Pelc se přitom v knize představuje nejen jako zručný překladatel, ale též jako solidní editor, o čemž svědčí ediční aparát, pečlivé komentáře a vysvětlivky, z nichž čtenářstvo jistě ocení vedle objasnění dobových historických a topografických reálií též upozornění na četné citace a parafráze antických klasiků, a v neposlední řadě též fundovaná úvodní stať.

Oba editované texty, jak napovídají již jejich názvy, spojuje téma, jímž je město Praha, ale též dobově oblíbený žánr příležitostné literatury, převzatý pochopitelně z antiky, *descriptio*-popis města, přesněji řečeno popis panegyricky pojatý. Výstižnější je proto jiné dobové označení tohoto textového typu jako *laus* či *encomion urbi*, tj. chvála města. Jestliže snad tedy novodobého čtenáře na první pohled lákají oba texty coby historické dokumenty a slibuje si od nich jedinečný žánrový obrázek pražského souměstí přelomu 16. a 17. století, zachycující pražskou realitu v konkrétním historickém okamžiku, jednoznačné zaměření na chválu popisovaného tříměstí v obou textech dává zřetelně najevo, že oběma literátům šlo v první řadě o to, zpodobit Prahu jako ideál, představit v ní a skrze ni, ale též pomocí četných výpůjček z kanonických antických textů ideální město a ideální občinu. Nelze se proto divit, že příznačně pražské reálie, zejména významné veřejné stavby, se kombinují s typicky středomořskou flórou nebo že jsou výpůjčkami z antické klasické poezie, především z Vergilia, krajinně obklopující pražské souměstí připsány střeozemní klimatické podmínky apod.

Oba čeští humanisté své literární panegyriky nepřekvapivě věnovali městským radám všech tří pražských měst a pojali je jako součást vytváření svých sociálních vazeb. Čáslavský rodák Hubacius vydal svou chválu Prahy v době, kdy zahájil studia na pražské univerzitě, a tedy začínal hledat budoucí profesní uplatnění. Ostatně poté, co získal stabilní zaměstnání coby rektor školy v Hradci Králové a svou společenskou pozici upevnil výhodným sňatkem s vdovou z tamní patricijské rodiny a získáním vysokých veřejných funkcí císařského rychtáře a posléze primátora Hradce Králové, jeho literární tvorba s největší pravděpodobností skončila, resp. o ní neexistují doklady. Pražský rodák Martinides byl naproti tomu s Prahou spojen nejen původem, ale též svým působením coby luterský kazatel. Svůj text vydal v době, kdy byl

správce kostela sv. Michala a sv. Vojtěcha na Novém Městě pražském, a usiloval tak o posílení dobrých vztahů mezi klérem a městskými představiteli. Panegyrik mu současně umožnil prezentovat emancipaci luterské církve v Praze, jak dokládá jeho poměrně detailní popis slavností svěcení pražských luterských chrámů, malostranského kostela Nejsvětější Trojice a staroměstského kostela sv. Salvátora. Jak vidno, skutečně jen s velkými obtížemi by šlo číst obě literární sebeprezentace humanisticky pojaté učenosti a společenských ambicí dvou raně novověkých městských intelektuálů podobně, jako čteme novodobou beletrii – nenabízejí ani objektivizující realistický popis, ani osobitou básnickou imaginativní snovou evokaci ideálu, natož aby chtěly být objektem bezúčelného zalíbení. Nicméně to je nikterak nediskredituje z dějin české literatury.

Jan Hubecius / Bartoloměj Martinides: *Dva humanistické popisy Prahy*. Úvodní studie, edice, překlad a komentář Vojtěch Pelc. Jednota klasických filologů: Praha, 2019, 268 s.

www.ipsl.cz